

EESTI KUNSTIAKADEEMIA

Kunstikultuuri teaduskond

Muinsuskaitse ja restaureerimise osakond

Siim Randmäe

**TARTU KLIINILISE NAKKUSHAIGLA
HOONETEKOMPLEKS,
PESUKODA**

Lina tänav 11, Tartu linn, Tartu maakond

2009/2010. õ-a. Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituskursuse

lõputöö

Padise 2010

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. TARTU KLIINILISE NAKKUSHAIGLA AJALOOST JA KUJUNEMISEST	3
2. PESUKOJA AJALOOST	5
3. TEHNILINE SEISUKORD, RESTAUREERIMIS KONSEPTSIOON JA SOOVITUSED TAASTAMISEKS	6
3.1 HOONE EHITUSOSADE TEHNILINE SEISUND JA SOOVITUSLIKUD TAASTAMISVÕIMALUSED	6
3.1.1 Katus, vihmaveesüsteem ja korstnad	6
3.1.2 Vahelaed	8
3.1.3 Seinad	8
3.1.4 Avatäited	9
3.1.5 Põrandad	9
3.1.6 Vundamendid ja kelder	10
3.1.7 Interjöö, sisetrepid, tehnoseadmed	10
KOKKUVÕTE	11
KASUTATUD MATERJALID	12
LISA 1	13
LISA 2	14
LISA 3	15
LISA 4	16
LISA 5	17
Foto 1-Foto 14	18-24

SISSEJUHATUS

Käesoleva lõputöö teemaks valitud Tartu nakkushaigla hoonetekompleksi kuuluv endine pesumaja asub aadressil Lina tänav 11. Kinnistu katastritunnus on 79508:045:0004. Hoone asub Tartus Aleksandri tänava miljööväärtuslikul hoonestusalal, mis hõlmab Aleksandri tänava mõlema külje hoonestust kinnistute Aleksandri 16, 19, 44 ja 49 vahel ning ulatub Lina tänava piirkonnas Turu ja Kalevi tänavateni.

Miljööväärtusega hoonestusala eesmärk on tagada ehitusajaloolise väärtusega hoonete, algse krundistruktuuri ja 20. sajandi algul ehitatud nakkushaigla hoonetekompleksi ning sealse planeeringu, haljastuse, kaug- ja sisevaadete ning teestiku säilimine.

Lõputöö eesmärgiks on anda ülevaade Tartu Linna Kliinilise Nakkushaigla ajaloost ning kujunemisest. Täpsemalt keskendutakse Lina tänav 11 hoone ehitustehnilise seisukorra kirjeldusele. Juhitakse tähelepanu hoone väärtuslikele detailidele.

Lõputöö valisin käesoleval teemal, kuna Tartu Linnavalitsus tellis töandjalt ekspertiisi osadele Tartu nakkushaigla hoonetele. Oli huvi tutvuda lähemalt hoonetekompleksi ajalooga.

1. TARTU KLIINILISE NAKKUSHAIGLA AJALOOST JA KUJUNEMISEST

1910.a. 23. novemberist pärineb Vene Impeeriumi Siseministeeriumi meditsiiniinspektori ringkiri nõudega rajada kõigis provintsilinnades muudest haiglatest lahus seisvad nakkushaiglad.

Ringkiri anti välja seoses vajadusega tõhustada kooleravastast võitlust, isoleerides koolerahaiged muudest haigetest. Tartus oli ehitatud uus koolerabarakk Ülejõe linnaossa 1910.a. See oli arvestatud 26-ele haigele ja baraki eest vastutas dr.med. W.K. von Kiezeritzky, kes oli linnavalitsuse poolt 1908.a. määratud linnahaigla nakkusosakonna nooremartstiks. Muude väheste koolera barakki puudutavate arhiivimaterjalide hulgas on säilinud ka 1910.a. inventarikinnistu. Kasutati raudvoodeid koos õlekottidega, vähest puumööblit, barakki valgustati õlilampidega.

1911.a. märtsist juunini ilmus rida linnahaigla tegevust kritiseerivaid artikleid ajalehes "Postimees". Linnavalitusele heideti ette, et haiglas ravitakse koos erinevate haigustega haigeid. Vaatamata eraldatud osakondadele jäi siiski haigetele võimalus nakatuda uutesse haigustesse, eriti vastuvõturuumis. "Postimehe" artiklites kirjeldati haiglas toimunud nakatusjuhte.

Artiklid tõenäoliselt kiirendasid linnavalitsuse tegevust uue haigla rajamisel. 1911.a. mais toimunud linnavolikogu koosolekul arutati tõsiselt uue haiglaga seotud probleeme. Linnahaigla peaarsti dr. med. Leziuse ettekandest selgub, et Tartus oli seni nakkushaiguste puhangute (koolera, rõuged) ajal ajutiste haiglatena kasutatud mitmeid linnale kuuluvaid maju. Tartus ei saanud orienteeruda ainult epideemiale, kuna seal oli kogu aeg tüüfust, sarlakeid, difteeriat ja rõugeid. Seega oli uue haigla rajamine hädavajalik.

Haigla platsiks valiti linna krunt Aleksandri, Lina ja Turu tänavate vahel, kus oli varem asunud Tartu eesti saksa vaestemaja ning kuhu samast aastast viidi üle meeste naha-suguhaiguste osakond.

Uus haigla rajati Inglise paviljonsüsteemis, mille kohaselt kompleksi keskel paikneb peahoone, mis on määratud administratiivkorpuseks, vastuvõtuosakonnaks ning nendega seotud ruumideks. Mõlemal pool peahoonet viivad lühikesed koridorid haigetele määratud paviljonidess, barakkidesse või blokkidesse. Neist lihtsaim on barakk, lihtne ühekordne ühe saaliga hoone. Saali paigutati kuni 30 haigevoodit. Blokid ja paviljonid on keerulisemad ehitised, kus paiknesid väiksemad, 1-6 voodiga palatid, kõrvalruumid ning palateid ühendavad koridorid. Palatisüsteem võimaldas raskemad haiged eraldi paigutada.

Haigla juures asuvates kõrvalhoonetes asusid köök, desinfektsioonikamber, apteek, laboratooriumid, katlamaja, surnukuur, karantiinibarakk, pesukoda. Kogu süsteem kokku moodustab hästifunktsioneeriva haiglakompleksi, mis võimaldab isoleerida erinevate haigustega haigeid ning jagada haigla haiguste iseloomu järgi osakondadeks.

Projekti valmistas Tartu linnaarhitekt A. Eichhorn ning haigla on ehtatud Inglise paviljonsüsteemi tüüpilise näitena. Keskne kahekordne peahoone, selle külgedel peahoonega koridoriga ühendatud haiglaosakonnad, nende lõpetuseks verandad. Külgpaviljonides paiknesid palatid koos vajalike kõrvalruumidega, keskkorpuse esiküljel vastuvõtutuba, arsti

kabinett, laboratoorium, operatsioonituba, tagaküljel köök koos abiruumidega. Teise korruse ruumid olid määratud personalile.

Peale nakkushaigla põhikorpuse valmimist asuti territooriumi heakorrastusele. Krundi planeeringu koostas Riia peaarhitekt G.Kuphald 1913.a. (LISA 3).

G. Kuphaldt on üks kuulsamaid 20. saj. alguse balti pargiarhitekte. Tema suurimateks töödeks võib pidada Riia linna haljastuse väljakujundamine 20. saj. algul, Talvepalee aed Petreburis 1896-97.a., Pärnu haljasalade laiendamine, paljud mõisa pargid jne. Kõiki tema töid iseloomustab sajandivahetuse ratsionalistlik laad maastikukujunduses, milleks on korrapäraste elementidena rikastatud vabaplaneering. G. Kuphaldile iseloomulikult koondus üks peateedest tavapäraselt ümber pargi, luues nii otstarbekaima liikumistee kogu territooriumil. Kõrvalteed moodustasid elegantseid kaari ja lõppesid mõnikord ümmarguse isteplatsi või vaateplatooga. Eriline tähelepanu oli pööratud taimestuse paigutusele ja liigilisele valikule. Kasutati põhiliselt kodumaiseid taimi. Nakkushaigla planeeringu ovaalse keskse lillepeenra puhul on kasutatud piirdeaiakest.

2. PESUKOJA AJALOOST

Viimase nakkushaigla kompleksi kuuluva ehitisena rajati tühjale kr. 231 praegune Lina 11 pesukoda. Projekti valmistas 1912.a. Tartu linnaarhitekt A. Eichhorn. Kivihoone projektlahenduses on siin lähtutud juugendarhitektuuri provintslikumast laadist. Hoone on kujundatud mitmeosalisena, osad eraldi katustatud, välises arhitektuuris villalaadne hoone. Koosneb kolmest osast, kus peafassaad on kergelt eenduv ja sügavalt hoone taga osas krundi sügavusse ulatuv peakorpus, mille külgedel on väiksemad tiibhooned. Keskosa kandis kõrget, fassaadil voolavajoonelise karniisiga kujundatud katust. Fassaadi keskosas eendus poolkaarne trepikoda, millel oli teise korruse ulatuses kõrge kitsas paljudeks ruutudeks jagatud aken. Kahel pool trepikoda paiknesid fassaadil heimatkunstile tüüpilise ruudujaotusega aknad, teisel korrusel ka ümaraknad. Sarnased aknad paiknesid ka külgosadel, katuse alla kulges profileeritud karniis.

Esimesel korrusel asusid vastuvõturuum, pesuruum, kuivatusruum ja väljaandmisruum. Turu tänava pool asuvas tiibosas katlamaja, mille tarvis on rajatud kõrge telliskorsten. Aleksandri tänava pool asuvas tiibosas paiknes desinfektsioonikamber. Teisele korrusele ehitati kortereid.

Masinaid ja tehniline varustus telliti A/S A. Ionilt Varssavist 1913.a. Varustuse hulka kuulusid aurukatel, pesumasin, kuivatus- ja triikimismasinaid ning desinfektsiooniaparaat, kus kasutati formaliiniauru.

PI "Kommunaalprojekt" on 1967.a. koostanud Tartu linna nakkushaigla pesumajale remonttööde projekti, mille järgselt rajatakse hoonele juurdeehitus Aleksandri tänava poolses osas, hoone keskosas on lahendatud osaliselt uus terastaladel betoonist vahelagi, vahetatakse aknad uksed. Hoone ette pinasesse on ettenähtud rajada kaheastmeline reovee neutraliseerimisseade, mis asetseb suunaga Turu tänava poole.

3. TEHNILINE SEISUKORD, RESTAUREERIMIS KONSEPTSIOON JA SOOVITUSED TAASTAMISEKS

Hoone taastada väljast algsel kujul, kõik hilisemad juurdeehitused lammutada. Taastada hoone keskosas kõrge, fassaadil voolavajoonelise karniisiga kujundatud katus (LISA 4). Taastada pefassaadil üks puuduolev ümmargune aken.

Interjöris taastada säilinud üksikud originaal aknalauad ning hoone keskel asuv uhke terastaladel paekivist astmetega trepp. Kõik kergkonstruktsioonis vaheseinad lammutada. Siseviimistluses kasutada lubikrohvi ja looduslike viimistlusmaterjale.

Hoone oleks otstarbekas rekonstrueerida elamuks. Liigendatud põhiplaan võimaldab hoone keskel asuva peasissepääsu ümber koondada erineva suurusega kortereid (LISA 5).

3.1 HOONE EHTUSOSADE TEHNILINE SEISUND JA SOOVITUSLIKUD TAASTAMISVÕIMALUSED

3.1.1 Katus, vihmaveesüsteem ja korstnad

Hetkeolukord:

Algset katusekatet ei olnud võimalik täpselt määrata. Hetkel on katus kaetud eterniidiga. Eterniit on pragunenud, katki ja sammaldunud, esineb suuri läbijooksusid. Turu tänava poole jääva külgtiiva katus on täielikult amortiseerunud. Ulatuslikud läbijooksud, puidust kandekonstruktsioonid on pehkinud. Ülejäänud hoone osas on katuse kandekonstruktsioonid

rahuldavas seisukorras. Neelukohtade juures olid mõned sarikate otsad pehastunud, kuid üldiselt oli katus sirge ning suuri deformatsioone ei ole toimunud (Foto13). Pööningu põrandatalad on läbijooksude kohas täielikult pehastunud. Müürlatid ning toolvärgid on heas seisukorras (Foto14).

Tsingitud plekist vihmaveerennid ja -torud on tugevasti roostetanud. Vihmaveetorude alumised otsad on lõhutud ning sellest tulenevalt seinad märgunud.

Korstnapitsid on laotud silikaattellistest. Kahjuks on ka uuesti laotud korstna ülemised osad lagunened. Endise katlamaja suur korsten on rajatud savitellistest ning korstnapitsi kuju on säilinud. Korstna pitsis on kivid lahti ning esineb pragusid (Foto 6).

Soovitused taastamiseks:

Katusekate vahetada. Katusekattena võiks kasutada tsingitud valtsplekki. Rannila Classic profiili mitte kasutada. Kahjustunud katuse kandekonstruktsioonid proteesida. Turu tänava poole jääval külgtiival on vaja rajada uued katuse kandekonstruktsioonid. Pehastunud pööningu põrandatalad asendada. Taastada katuse räästas olnud karniis.

Paigaldada uued tsinkplekist ümarad vihmavetorud ning räästas uued ümarad tsinkplekist ripprennid.

Silikaattellistest korstnapitsid lammutada ning taasada savitellistest. Korstnapitsi profiil rajada analoogselt katlamaja korstnaga. Katlamaja korstnapitsis olevad lahtised ja kahjustunud kivid eemaldada. Tugevad kivid võib ladumisel tagasi panna. Kahjustunud kivid asendada toonilt ja suuruselt sarnaste tellistega. Korstna tüviosas üksikud kahjustunud kivid väljapiigata ning asendada toonilt ja suuruselt sarnaste tellistega. Pragunenud osas telliste horisontaalvuuk puhastada ½ korstna seinapaksuse osas ning vuuki paigaldada roostevaba terasest ringsarrus Ø5mm. Vertikaalse prao kohas avada ja armeerida kõik prao kohas olevad horisontaalvuugid ning lisaks kolm vuuki prao all ja kohal.

3.1.2 Vahelaed

Hetkeolukord:

Vahelaed on esimesel korrusel rajatud monoliitsest betoonist, mis toetub terastaladele. Betooni kiht on nii paks, et terastalad on kogu kõrguses betooni sees. Niiskusest tingituna on betoonist vahelaee alumises pinnas hallitust ning terastalade kohta on tekkinud praod, mis viitab asjaolule, et talad on hakanud korrodeeruma (Foto 8). Üldiselt on vahelaed rahuldavas seisukorras, kandevõime kaotusele viitavaid läivajumeid ei tuvastatud.

Soovitused restaureerimiseks.

Betooni pind puhastada lahtisest värvist ning hallitusest. Hallituse tõrje ning hallitanud värvi eemaldamine tellida sellisest ettevõttest, mis omab vastavat tegevusluba ning kogemust. Terastalade kohas pragunenud betoon piigata lahti nii, et kogu terastala alumine vöö oleks avatud. Teras puhastada liivapritsiaga ning kruntida värviga edasise korrosiooni vastu. Tekkinud sooned krohvida siledaks ning lagi viimistleda.

3.1.3 Seinad

Hetkeolukord:

Välisseinad on lubimördiga laotud põletatud savitellistest paksusega 50-52 cm, krohvitud seest ja väljast lubikrohviga. Krohv on suures ulatuses kahjustunud. Väga raskes seisus on sokkel ja osad akende alused, kus külmakahjustustest tingituna on müür lagunenu ca 150-200mm sügavuselt (Foto 3). Turu tänava poolses tiivas on katus osaliselt hävinud ning seinal esineb külmakahjustusi (Foto 7). Kohati on tehtud parandusi tsementkrohviga. Vähesel määral esineb vundamentide ebaühtlasest vajumisest tekkinud pragusid.

Siseseinad on lubimördiga laotud põletatud savitellistest paksusega 38-40 cm, krohvitud mõlemalt küljelt lubikrohviga. Osaliselt on seinad värvitud ning osaliselt kaetud nõukogude aegsete keraamiliste plaatidega. Värv koorub kõikidelt seintel, esialgset viimistlust ei ole säilinud.

Soovitused restaureerimiseks:

Lahtine krohv seintelt eemaldada. Külmahajustunud tellised väljapiigata ning laduda uuesti. Ladumisel kasutada põletatud savitelliseid. Seinad krohvida lubikrohviga ning viimistleda lubivärviga.

3.1.4 Avatäited

Hetkeolukord:

Hoonel on säilinud orienteeruvalt 40% esialgsetest akendest (Foto 2). Aknad on suhteliselt heas seisukorras ning raamid on kaunistustega. Puitkonstruktsioonid on hästi säilinud. Esialgseid uksi ei ole säilinud. Ülejäänud avatäited pärinevad nõukogude ajast. Kõik hilisemast ajast aknad ja ukсед on väga halvas seisukorras. Puitdetailid on pehkinud.

Soovitused restaureerimiseks:

Kõik esialgsed aknad säilitada. Aknad puhastada värvist, lahtine kitt eemaldada. Puhastatud aknad viimistleda linaõli värvidega. Säilinud aknalauad puhastada lahtisest värvist ning viimistleda linaõli värviga. Klaasid uuesti kittida. Nõukogude ajast pärit aknad eemaldada ning säilinud originaalakende järgi valmistada uued koopiad. Akende valmistamiseks kasutada männi lülipuitu. Aknad viimistleda linaõli värvidega ning klaasid kittida. Ustena kasutada täispuidust tahveluksi.

3.1.5 Põrandad

Hetkeseis:

Esimese korruse põrand on rajatud betoonist, põrand toetub pinnasele. Põrandad on vajunud ning pragunenud. Trepi vahepodestil on säilinud esialgsed 6 nurksed keraamilised plaadid, mis on musta ja valget värvi. Igat tumedat plaati ümbritseb 6 heledat plaati. Teise korruse puidust põrandad on kõik täielikult amortiseerunud. Põrandad on kaetud rullmaterjaliga ning puidust aluspõrand on täielikult pehkinud (Foto 12).

Soovitused restaureerimiseks:

Esimese korruse pinnasel põrandad lammutada. Põrandad soojustada ning soojustusele rajada 80mm paksune raudbetoonist aluspõrand. Viimistlusena võiks kasutada keraamilist plaati või parketti. Trepi vahepodestil säilinud esialgsed plaadi puhastada. Plaadid olid aluspõrandal

kinni. Ehitustöödeks põrand katta vineeriga mehaaniliste vigastuste vältimiseks. Teisel korrusel rajada uus puidust aluspõrand ning viimistluseks kasutada parketti.

3.1.6 Vundamendid ja kelder

Hetkeseis:

Hoone vundamendid on rahuldavas seisukorras. Esineb vähesel määral ebaühtlaseid vajumid. PI „Kommunaalprojekti“ 1967.a. koostatud remonttööde projektis oli hoone vundamendile rajatud kaks surfi. Vundamendid on rajatud raudkivist ning toetuvad saviliivale, mis sisaldab veeriseid ja on konsistentsilt kõva. Vundamentide rajamissügavus on 1,4 – 1,65m. Suuremad vajumid asuvad hoone selles tiivas, kuhu on rajatud reovete neutraliseerimisseade. Ebaühtlase vajumid võivad olla põhjustatud katkisest kanalisatsioonitorust, mis aegamööda uhub pinnast taldmiku alt ära. Hoonel puudub kelder.

Soovitused restaureerimistöödeks:

Ebaühtlaselt vajunud piirkonnas selgitada välja võimalikud kanalisatsioonitorude paiknemised torustikud väljakaevata ning parandada.

3.1.7 Interjäär, sisetrepid, tehnoseadmed

Hetkeseis:

Esialgset siseviimistlust ei ole säilinud.

Hoone keskel on säilinud terastaladel paekivist astmetega trepp. Vahepodest on kaetud 6 nurksete keraamiliste plaatidega, mis on musta ja valget värvi (Foto 11). Igat tumedat plaati ümbritseb 6 heledat plaati. Paekivist astmed on suurte mehaaniliste vigastustega (Foto 10). Trepi piirded on terasest ning käsipuu puidust (Foto 9).

Tehnoseadmed ei ole säilinud.

Soovitused restaureerimiseks:

Trepi lõhutud paekivist astmed on vajalik remontida. Selle tarvis tuleb purunenud osa astmest väljalõigata ning selle asemele teha uus paekivist detail. Uus tükk kinnitada olemasoleva astme külge polümeerliimiga. Uus detail teha võimalikult täpselt lõigatud ava järgi. Trepi käsipuu ja terasest piirded puhastada ning uuesti värvida.

KOKKUVÕTE

Tartu nakkushaigla hoonetekompleks on sellisena väljakujunenud juba 20.saj. alguses. Haigla toimimise seisukohalt on iga krundil paiknenud hoone mänginud olulist rolli, sellest tulenevalt ei saa hooneid vaadelda üksikehitistena vaid tähtis on kompleks, kui tervik.

Pesukoda on tehniliselt kasinas seisukorras. Katused on katki, müürid on märgunud ja kohati tugevate külmakahjustustega. Teise korruse puitpõrandad on hävinud. Värv koorub kõikjal seintel ja laest.

Tegemist on massiivse ja kapitaalse ehitisega. Külmakahjustunud seinaosad on võimalik taastada. Visuaalsel vaatlusel on betoonist vahelaed rahuldavas seisukorras. Kandevoime kaotusele viitavaid deformatsioone ei ole.

Hoone kõige väärtuslikemaks detailideks pean säilinud originaalaknaid ning terastaladel paekivist astmetega treppi. Suur katlamaja korsten muudab hoone välisilme teistest piirkonna hoonetest erinevaks. Hästi liigendatud põhiplaan võimaldaks hoone rekonstrueerida väärlikaks kortermajaks.

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud arhiivmaterjal

1. Muinsuskaitseameti arhiiv, Pikk 2 Tallinn

Ajalooline õiend Tartu Kliinilise Nakkushaigla kohta, arhiivi nr. A-1835

2. Riigiarhiiv, Maneezi 4 Tallinn

PI „Kommunaalprojekt“ koostatud Tartu linna nakkushaigla pesumaja arhiivi nr. 2863

Materjalid internetist

1. Aleksandri tänava miljööväärtusega hoonestusala

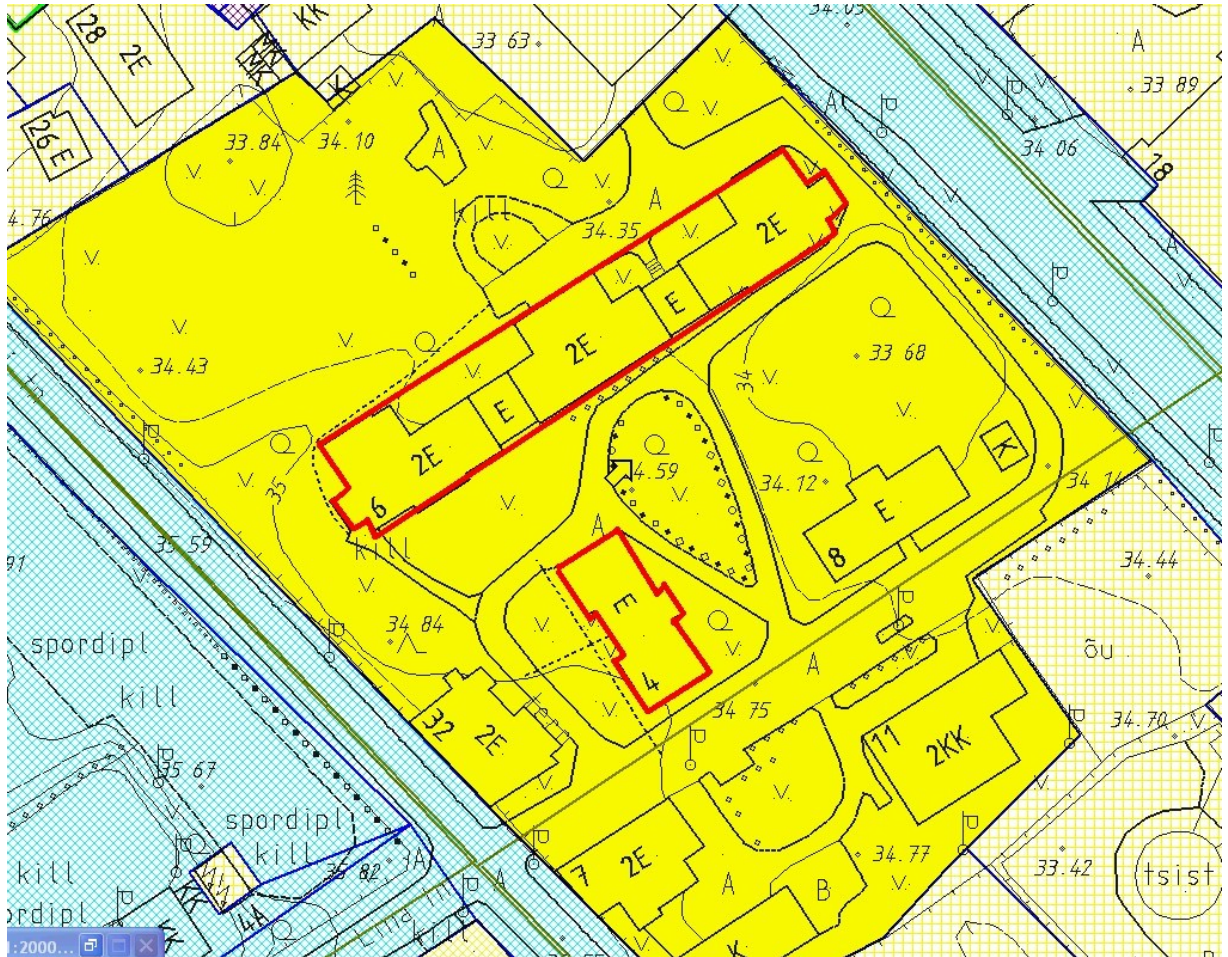
http://www.tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=0&page_id=3131

Olemasoleva olukorra fotod

1. Autori poolt pildistatud 20.05.2010

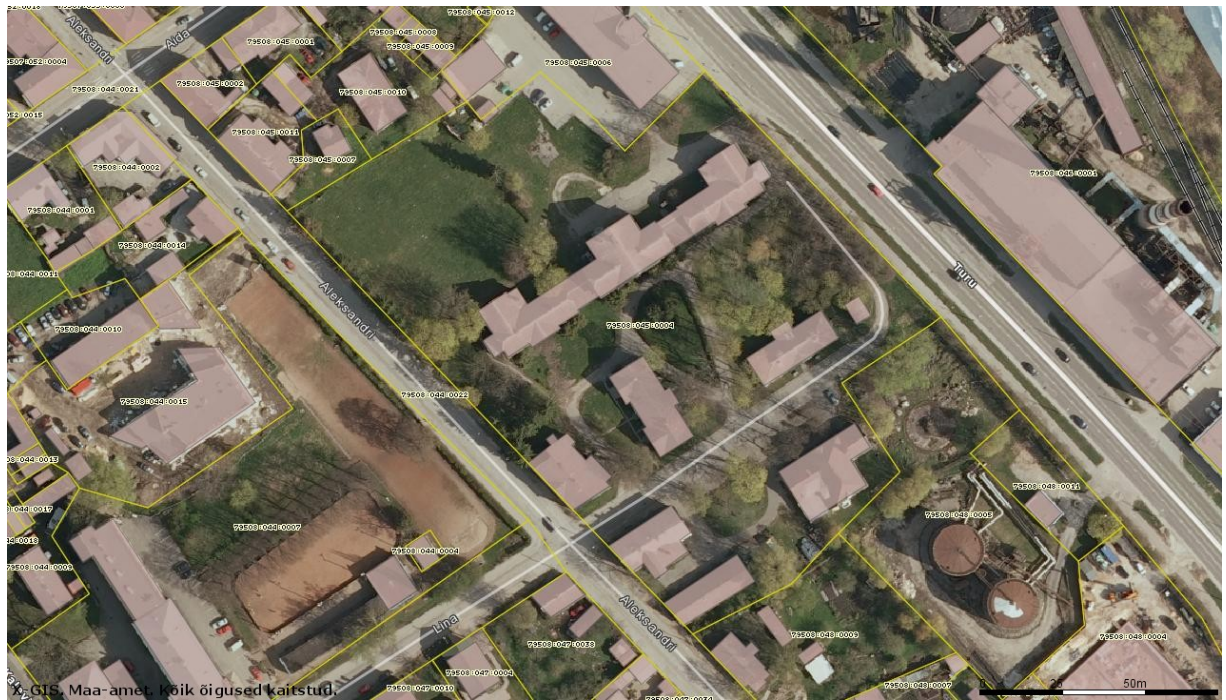
LISA 1

Asendiplan

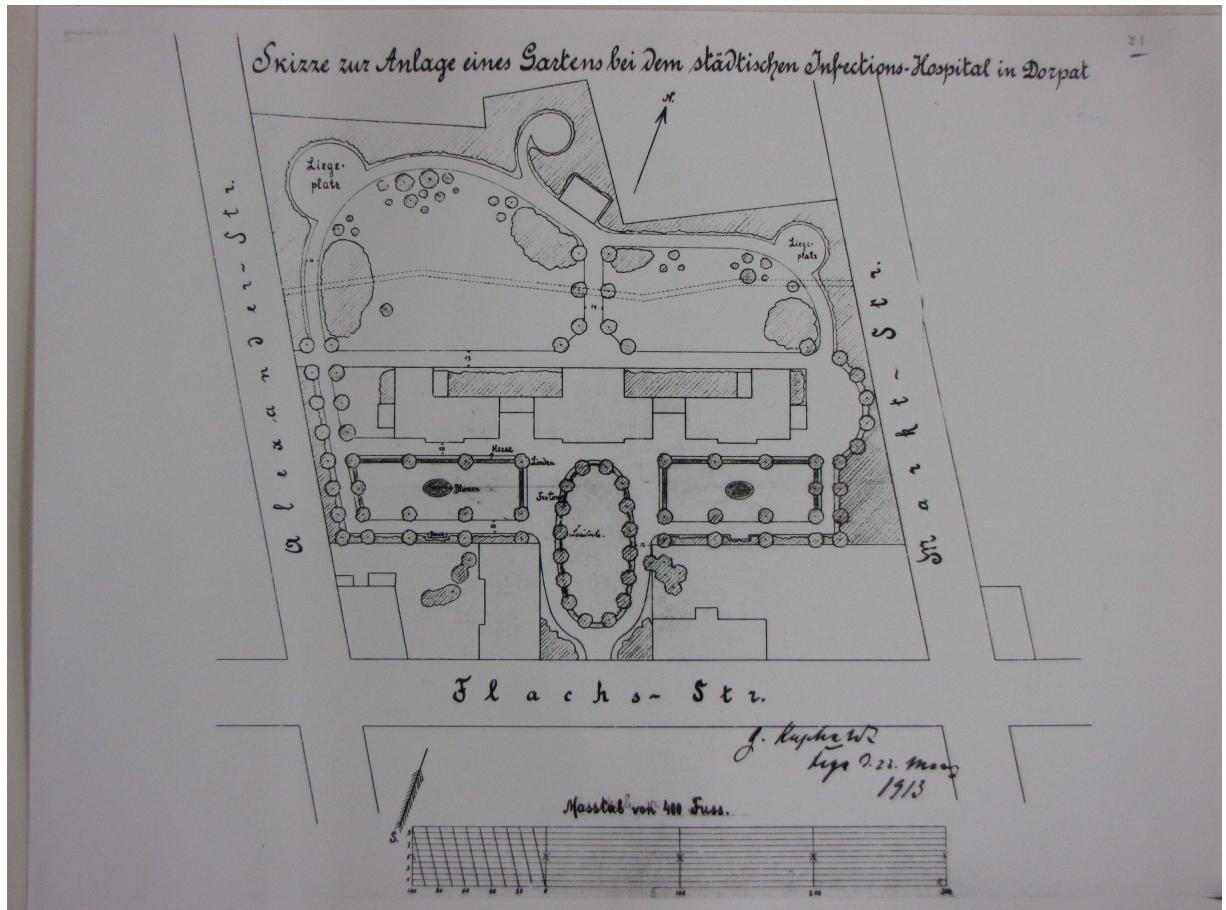
LISA 2

Krundi plaan

LISA 3

G. Kuphaldi koostatud aialahenduse eskiis

LISA 4

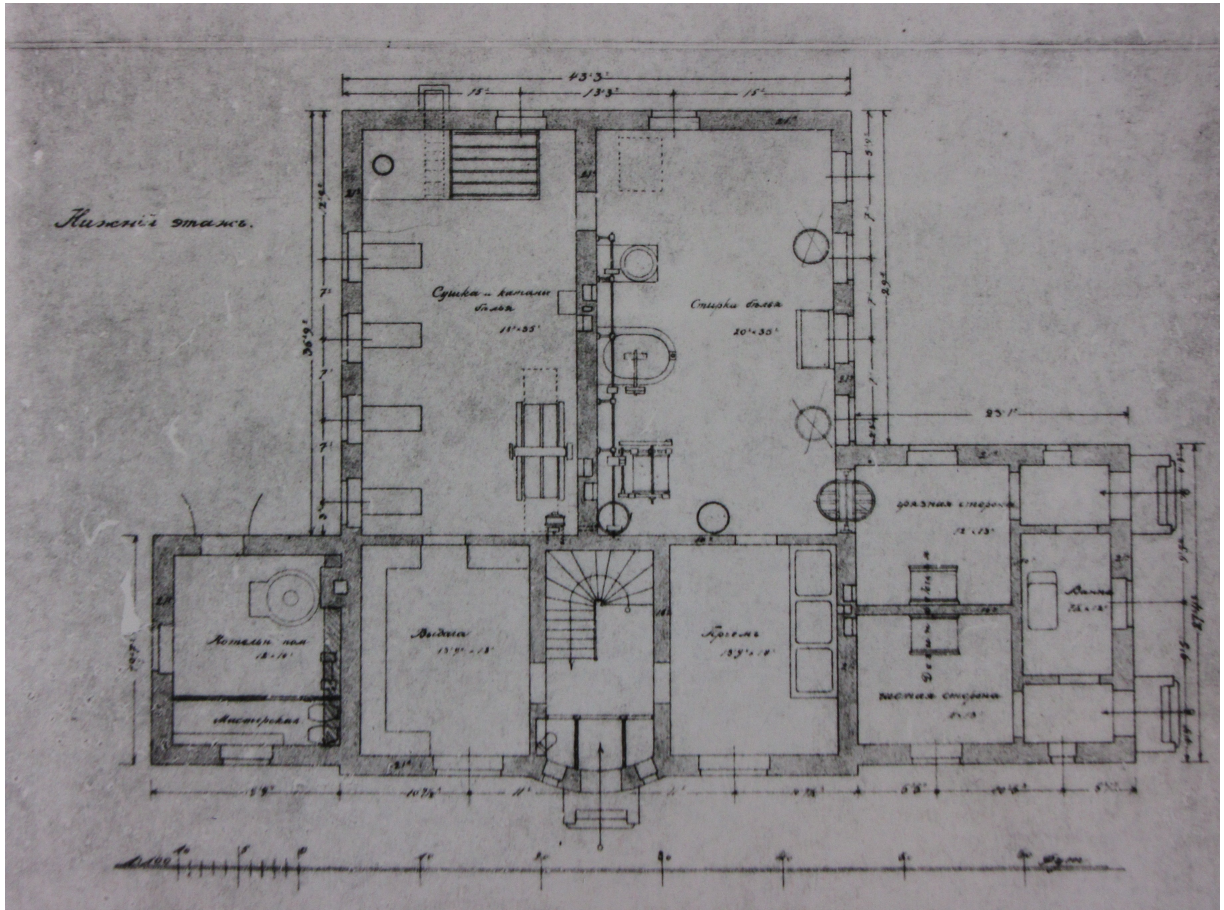
Pesukoja esialgse projekti vaade peafassaadile

LISA 5

Pesukoja esialgse projekti esimese korruse plaan

Foto 1

Foto 2

Foto 3

Foto 4

Foto 5

Foto 6

Foto 7

Foto 8

Foto 9

Foto 10

Foto 11

Foto 12

Foto 13

Foto 14

